

14. századi szerezsenfejes kályhacsempék darabjai. Zöldmázások. Analógiák alapján (Buda) a fej sisakdíszben van, ebből sárkányfarok ágazik. A sárkányfarok a kályhanyomón is megfigyelhető, a darabok épp összeillenek. A megtalált csempenyomó-minta tehát épp a szerezsenfejes csempék nyomója!

15. századi félhenger alakú vörös kályhaszemek; továbbá hagyma alakú szintén vörös kályhaszemek.

Az épületen belül sok állatcsont is előkerült.

Egy másik sövényfalú épületnél rengeteg növény- és sövénylenyomatot paticsdarab jött elő, sok közülük szabályos trapéz átmetszetű rúd. Itt rengeteg használati kerámia került elő (14–15. századiak). Néhány vas-tárgy is, és sok állatcsont.

A feltárt kőházat tehát a 15. század második felében építették, de kellett lennie előzménynek is, noha ez nem lehetett kőépület. Funkciója bizonytalan. Faze-kasműhelyre a kályhanyomón kívül nincs adat. Elrendezéséből talán kereskedőházra lehetne következtetni – ez az egyetlen eddig ismert ház Visegrád városban, mely a Dunára merőleges kelet–nyugati tájolású, továbbá ilyen alaprajzú házat (keskeny és hosszú több helyiséggel és folyosóval) sem ismerünk. Hasonló keskeny és hosszú középkori kőház ismert Óbudáról, mely a piac-téren állt (Lajos utca). Nem kizárt, hogy itt is hasonló-ról van szó; a Dunához való közelség ezt támaszthatja alá. Az épületen belül tüzelőberendezés nem került elő, de érdekes és egyedülálló leletek igen. A folyosót közlekedésre nem használhatták, ezt a keskenysége és a hiányzó padlószint támasztja alá. Lehetséges, hogy árkádívek voltak a ház déli oldalán és a pillérek sávalapozásáról van szó, befelé pedig bolthelyiségek nyíltak.

Esetleg másik épülethez tartozó kiszolgáló-épület lehetett.

Az épületet békés körülmények között hagyhatták el a 15. század végén–16. század elején, ugyanis nincs nyoma égésnek, vagy pusztulási omladéknak.

Az ásatás legnagyobb jelentősége tehát ez a kőépület, és az eddig feltárt objektumokkal való viszonya. Az épület leleteit és alaprajzát tekintve igen jelentős épületre bukkantunk, mely kiválóan hozzájárul a középkori város topográfiájának alaposabb megismeréséhez. Tárgyi leletei erősen bizonyítják azt az oklevelekből kibontakozó képet, hogy a királyi udvar, és a mellette virágzó királyi város hasonló anyagi kultúrával rendelkezett, nevezetesen a berendezési tárgyak, használati eszközök nagy része mind az uralkodó rezidenciáján, mind a városban lakó nemesek portáin megtalálható voltak. A városban dolgozó műhelyek tehát királyi és nemesi, illetve polgári megrendelésre egyaránt dolgoztak. Nem kizárt egyébként, hogy ez a terület épp a város műhelynegyede volt, amit már korábbi ásatások sejtettek, s az idejéig megerősíteni látszik.

Funkciója egyelőre ismeretlen, párhuzamok alapján kereskedőháznak képzelhető el, melyet a Dunához való közelsége is bizonyít.

SZŐKE MÁTYÁS

428. Vizslás, Újlak

(Nógrád megye) B, N, Kö

A 21-es út Salgótarján, Ipari Park és Kisterenye közötti szakaszának szélesítése és az ehhez kapcsolódó munkák által érintett nyomvonalon végeztünk megelőző kutatást.

Kökényes-völgy: A völgy keleti végében, a 21-es út, a régi országút és egy patak által bezárt területen, az út-építéshez kapcsolódóan két csapadékvízgyűjtő aknát létesítettek. Ennek földmunkái során több késő bronzkori és kora népvándorlás kori lelet került elő. A lelőhely hi-telesítése és a tervezett munkák által még érintett terület megelőző feltárása céljából összesen 5 kutatószelvényt nyitottunk a műúttal párhuzamosan, annak nyugati oldalán, illetve az aknák mellett a patak két partján. Ezekben, a jelenlegi talajszinttől számítva 120–140 cm mélységben mindenhol megfigyelhető volt egy kb. 20 cm-es régészeti anyaggal telített réteg, amely színében nem volt elkülöníthető és beásások sem voltak megfigyelhetőek. Az így megkutatott kb. 250 m²-es felület alapján kijelenthető, hogy a Tarján-patak völgyére jellemző erőteljes talajerózió hatására ebben az oldalsó völgyben is folyamatos a feltöltődés. Az itt előkerült leletek valószínűleg ennek a folyamatnak az eredményeképpen, másodlagos helyzetben vannak a lelőhelyen, és feltehetően a völgy egy magasabb pontján fekvő késő bronzkori, illetve császár-kori település pusztulásaként kerültek a patak-völgybe.

Ipari Park: Újlak északnyugati határánál, a Kökényes-völgy keleti végében, a régi országút mellett a talajmunkák során egy késő középkori/kora újkori kerámiatöredékekkel datált hulladékgyűjtő került elő. Sajnos a területen található többször bolygatott szeméttelap miatt nem lehetett egyértelműen eldönteni, hogy a jelenség régészeti objektumként kezelhető-e.

Állomás utca: Újlak belterületén, a vasútállomás felé vezető út mentén új közművezetékét létesítettek. Ezen a részen az 1960-as években egy vízvezeték fektetésekor már sikerült megfigyelni a középkori települést. Sajnos a most végzett kutatás alapján egyértelműen megfigyelhető volt, hogy a humuszréteget már korábban, feltehetően a műút építésekor teljesen elhordták, és közvetlenül az altalajra egy vastag sóderes alapot raktak. Így a munkák során régészeti jelenséget már nem tudtunk megfigyelni és lelet sem került elő.

TANKÓ KÁROLY

429. Zalaegerszeg, Andrásida, Csár-mellék

(Zala megye) R

2003. május 29. és június 17. között leletmentő régészeti feltárást végeztünk a Zalaegerszeget É-ről megkerülő 76. út nyomvonalán, az Andrásida, Csár-mellék nevű lelőhelyen. A topográfiai terepbejárásokból ismert 4/4 sz., a Zsigér-patak és a Hidegkúti-dűlő vizenyős völgye között elterülő nagy őskori lelőhely D-i végét érinti az útépítés. Intézményünk 2002-ben ásatási engedélyt kért próbaásatásra, de a területet borító akácliget miatt azt nem lehetett elvégezni.

Az ideai útépités során az erdőt kivágták, a régészeti szakfelügyelet során végzett tuskózás régészeti leleteket hozott napvilágra, így vált szükségessé a leletmentő ásatás.

A keskeny sávban történő feltárás összesen négy régészeti objektumot eredményezett. Az előkerült leletek, melyek a Göcseji Múzeum gyűjtőterületéhez tartoznak, a Proto-Boleráz horizonthoz sorolhatók. A leletek restaurálása folyamatban van.

Munkatárs: Takács László régésztechnikus.

KREITER ESZTER

430. Zalaegerszeg, Andrásida, Gébárti-tó (Zala megye) R

2003. április 14. és június 17. között megelőző régészeti ásatást végeztünk a Zalaegerszeget É-ről megkerülő 76. út nyomvonalán, a Gébárti-tó nevű lelőhelyen. A nagy kiterjedésű őskori lelőhely egy É-D irányú dombháton húzódik, annak hossz tengelyében kb. 2 km hosszan elnyúlva. Az út nyomvonala a lelőhely É-i részét ÉK-DNy irányban szeli át. Ennek a szakasznak a K-i felén 2002-ben P. Barna Judit végzett megelőző régészeti feltárást, melynek során Balaton-Lasinja és Furchenstich korú objektumokat tárt fel. Miután a területet akácerdő borította, a lelőhely Ny-i kiterjedését csak idén, az erdő kivágása után lehetett tisztázni.

A feltárássra kijelölt terület egy platószerű dombon terült el. A humuszolást a tavalyi feltárás szélénél, annak folytatásaként kezdtük meg. Az akácerdő kivágása után a gyökérszint még a humuszolt felszínen is sűrűn jelentkezett.

A bolygatatlan régészeti objektumokat két munkafelületen tudtuk megfogni. Az első felület a mai felszín alatt kb. 40 cm mélyen, a második felület pedig ez alatt 30 cm-rel került elő. A lelőhelyen összesen 151 régészeti objektum került elő. A feltárt gödrök, anyaggyűjtő helyek és házalapok zömében a középső rézkori Balaton-Lasinja kultúrához sorolhatók, de ritkán Furchenstich-kerámia is előkerült. Az objektumok jó részének alját a területen húzódó kavicssteraszok adták. A dombhát ÉNy irányban enyhe lejtőbe fut. Ezen a részen a kavicssterasz a mai felszínhez jóval közelebb van, régészeti objektumokat itt már nem figyeltünk meg. A lelőhely kiterjedését egészen a lejtő alján húzódó kövesútig kutatóárokokkal megszondáztuk, ezek mindegyike negatívnak bizonyult.

A feltárt rézkori település feltehetőleg a dombhát D-i részén folytatódik, mely terület a nyomvonalnak már nem volt része, azt még mindig akácos borítja. A leletek a Göcseji Múzeum gyűjteményébe kerültek.

Munkatárs: Takács László régésztechnikus.

KREITER ESZTER

431. Zalaegerszeg, Neszele, Hatódi-dűlő (Zala megye) R, Á, Kk Zalaegerszeg É-i szélén, Neszele városrész ÉNy-i részén,

a Zala-folyó széles árterét kísérő dombon húzódó lelőhely közepén végeztük el a régészeti feltárást 2003. július 29. és augusztus 5. között. A város felől a domboldal déli részébe vágott Vas János-Gébárti-Andrásida utca és a K-i szélébe vágott Ilosvay utca határolja a megkutatott területet, amely jelen állapotában 3–4 méterrel, platószerűen az utcák szintje fölé magasodik.

A kutatás próbaásatásnak indult, aminek keretében kutatóárokokkal tisztáztuk, hogy az ingatlanon mekkora területen jelentkeznek a régészeti jelenségek. Azokon a felületeken azután, amelyek az objektumfoltok mutatkoztak, elvégeztük a teljes megelőző feltárást.

A kutatóárok humuszolása során azt tapasztaltuk, hogy az ingatlan ÉNy-i részén korábban számos kisebb – a falak vastagságából és a sekély alapozási mélységből ítélve – mezőgazdasági jellegű építmény állt. A terület K-i szélén és ÉK-i sarkánál talált, falazóblokk-téglákból és betonarabokból álló sittréteg szintén egykori modern épületek helyét jelezte. A két épületcsoport között vízlevezető árok nyomát találtuk. A megkutatott felület jelentős része tehát bolygatott volt.

12 kutatóárokban és a rábontásokban, összesen 793 m² felületen, 16 objektumot (gödröket, cölöplyukakat és egy edényégető gödröt) tártunk fel. A topográfiai terepbejárások (63/6 számú lelőhely) megfigyeléseinek megfelelően, zömmel rézkori (Balaton-Lasinja-kultúra), és kisebb arányban Árpád-kori, illetve késő középkori leletanyag került elő a település-jelenségek betöltéséből.

A leletanyag a Göcseji Múzeum gyűjteményébe került.

Az ásatáson részt vett Fullár Zoltán egyetemi hallgató. A feltárás geodéziai felmérését Soós Zoltán és Vadász Norbert technikusok végezték el.

Szakmai konzulens: Horváth László.

KVASSAY JUDIT

432. Zalakomár, Alsó-csalit (Zala megye) U, B

2003 őszén végeztünk terepbejárást az M7 autópálya Sormás-Nagykanizsa (215,5–206,2 kmsz.) közötti és Nagykanizsa-megyehatár (206,2–186,7 kmsz.) közötti szakaszain. Ezeket a szakaszokat 1992-ben dr. Horváth László, 2001 őszén és 2002 tavaszán Fekete Csanád végzett terepbejárást. Mi 2003-ban már nemcsak a főpályán, hanem az úgynevezett kapcsolódó utak által érintett területeken is elvégeztük a lelőhelyek felderítését.

A Szőkedencs felé vezető úttól délre elterülő Alsó-csalit nevű dűlőn jártunk, a dűlő középső részét elfoglaló tölgyestől Ny-ra. Itt egy lankás domb oldalában és tetején, homokos talajban egy nagy kiterjedésű őskori lelőhelyet találtunk (722. sz.). A talaj a robbanóeszközöket kereső kutatógödrök metszeteiben is erősen homokosnak bizonyult. A lelőhely 620 m hosszan húzódik a tölgyes mellett, szélessége 150–200 m, de jóval szélesebb is lehet K-i irányban, ugyanis az erdősáv, il-